

ORTEGA, Rudolf (2016).

*En defensa de la llengua: Discursos, manifestos i textos decisius
en la història del català.*

Barcelona: Angle Editorial. 345 p.

Diuen que el 1453 el soldà Mehmet II, després d'apoderar-se de Constantinoble, una de les primeres feines que feu una vegada ajusticiats els bizantins vençuts, va ser enviar unes cartes als reis i mandataris cristians perquè es convertissin a la veritable religió, l'islam. Illús, no li van fer gaire cas. Sovint escriure ha semblat per a molts tenir un poder demiúrgic, gairebé capaç de fer passar dels mots als fets, com encanta pensar als pragmatistes que hi solen donar moltes voltes.

En la història, bastant desoladora, de la llengua catalana, sobretot des de finals del segle xv, també hi ha molts textos en defensa de la llengua, perquè molts l'han atacada per terra, mar i aire. I potser els qui els han escrit han confiat debades en el seu poder demiúrgic. Com ens diu el seu subtítol, el llibre d'Ortega és una selecció de trenta-sis discursos, manifestos i textos decisius per «acostar la veu de la defensa del català», com diu la nota introductòria, una selecció que és forçosament «arbitrària i parcial», centrada en Catalunya i que ha intentat evitar redundàncies. Altrament, Prat de la Riba o Fabra haurien d'aparèixer-hi més d'un cop. També l'antòleg ens assenyala que «n'han quedat al marge, per bé que poden ser vistos igualment com vindicatius, els textos d'estricta codificació gramatical (pròlegs de gramàtiques i diccionaris, o les mateixes *Normes ortogràfiques*) i també documents legislatius i decrets, sens dubte decisius en els darrers trenta anys en el projecte de normalització lingüística» (p. 16).

La tria dels trenta-sis elegits va des de les *Instruccions per a l'ensenyança de minyons*, de Baldiri Rexach (1749), fins a l'al·locució, abrindada i emocionant, de l'enyorat Joan Solà davant del Parlament de Catalunya (2008). Domina en el conjunt d'aquests textos una crida a l'autenticitat de la llengua, tal com predica l'especialista en ideologies lingüístiques, Kathryn A. Woolard, ben coneguda pels lectors de *Treballs de sociolingüística catalana* (TSC). La tria és atractiva. Hi trobem veritables joies, com l'entrevista a l'abat Escarré a *Le Monde* (1963), o el manifest fallit dels intel·lectuals espanyols (1964). Val la pena, crec, enumerar la llista completa dels antologats: Primer Memorial de Greuges (1749); *Gramàtica i apologia de la llengua catalana*, de Josep Pau Ballot (1815); Rubió i Ors i l'inici de la Renaixença (1841); Discurs de Milà i Fontanals als Jocs Florals (1859); Primer número de *Lo Gay Saber* (1868); Segon Memorial de Greuges (1885); Campanya lingüística de *L'Avenç* (1891); Bases de Manresa (1892); Discurs d'Àngel Guimerà a l'Ateneu Barcelonès (1895); *Lletra de convit*, d'Antoni M. Alcover (1901); *Elogi de la paraula*, de Joan Maragall (1903); Pri-

mer Congrés Internacional de la Llengua Catalana (1906); Petició d'oficialitat de la Mancomunitat de Catalunya (1916); Missatge d'elogi dels intel·lectuals espanyols (1924); Discurs de Pompeu Fabra als Jocs Florals (1934); Discurs de Josep Carner als Jocs Florals de l'exili (1948); Carta d'un grup d'universitaris (1956); Manifest dels 100 (1960); Campanya de les instàncies (1963); Campanya «Català a l'escola» (1969); Manifest de Prada (1973); Informe de l'Assemblea de Catalunya (1973); Suport de la Real Academia de la Lengua (1975); Declaració sobre la unitat de la llengua catalana (1978); Manifest d'*Els Marges* (1979); Campanya per a la normalització lingüística (1980); Crida a la Solidaritat (1981); Segon Congrés Internacional de la Llengua Catalana (1986); Manifest de l'Associació per a unes noves Bases de Manresa (1997); Declaració de l'IEC pel català a Europa (2002); Discurs de Quim Monzó a la Fira de Frankfurt (2007), i Manifest «Català, llengua comuna» (2008).

Hi ha mancances inevitablement. En primer lloc, no hi entren (no hi van ser a temps) textos molt recents, com el manifest *Koiné*, que ha mogut polseguera entre els sectors més *autenticistes* (perdonin-me el neologisme) dels filòlegs. En segon lloc, tampoc no hi entren (cosa més greu) els contramanifestos. D'una banda, per exemple, es publica el manifest d'*Els Marges* (1979), però estranyament no es publica la seva resposta per part de filòlegs en la línia del PSUC (queda tan llunyana ja, aquesta sigla!). D'altra banda (i certament no ho pretenen els autors, com adverteixen a la introducció), hauria anat bé veure els principals manifestos contraris al català des de la transició política espanyola, des del Manifest dels 2.300 fins a l'infame discurs de Joan Carles I el 2001 en què proclamava que el castellà s'havia estès per les Espanyes sempre *libèrrimamente*, o a les crides fagocitadores en favor de l'*español lengua común*, impulsades per la FAES del poderós Partit Popular. Per als estudiosos de les ideologies lingüístiques, com ho són la majoria dels lectors de TSC, aquest afegitó hauria estat molt profitós. No es pot entendre una ideologia sense entendre la ideologia contrincant.

Com a contrapunt, és una bona idea que, al final del llibre, l'autor en un apèndix doni la informació de les fonts originals per si de cas algú vol accedir-hi.

Havia pensat més d'un cop que calia que algú confegís aquest llibre. Felicito Rudolf Ortega perquè ha passat al davant. En definitiva, un llibre extraordinàriament útil, potser mancat dels textos dels contraris. O és que fa por llegir els antagonistes? No cal patir: els manifestos, com les cartes de Mehmet II, tenen un poder limitat. Els mots no canvien el món, però tal vegada poden ajudar-hi.

Emili BOIX-FUSTER

Centre Universitari de Sociolingüística i Comunicació. Universitat de Barcelona